

Δεν Υπάρχει Χρόνος για Χάσιμο

Η ανάγκη ενός σχεδίου για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων των προσφύγων στην Ελλάδα από το στάδιο υποδοχής

International Rescue Committee Hellas | Σεπτέμβριος 2020

Περίληψη

Ο Αμάρ έφτασε από τη Συρία το 2018 και υποστηρίχθηκε από την IRC για να βρει δουλειά. Κατά την πανδημία κορωνοϊού, αισθάνθηκε την ανάγκη να βοηθήσει και άρχισε να φτιάχνει μάσκες. *Αποστολής Νικολαΐδης/ IRC*

Η ένταξη των προσφύγων έχει –αναγκαστικά– εξελιχθεί σε σημαντική προτεραιότητα για την Ελλάδα. Η International Rescue Committee (IRC), με μακροχρόνια εμπειρία στην υποστήριξη προσφύγων και αιτούντων άσυλο σε πολλές χώρες του κόσμου, θεωρεί ότι για να είναι επιτυχημένη η ένταξη, θα πρέπει να ξεκινάει έγκαιρα και με τρόπο που να λαμβάνει υπόψη τις δυνατότητες και τις ανάγκες των προσφύγων, και ειδικότερα των προσφυγισσών.

Είναι ζωτικής σημασίας να γίνονται ενέργειες που θα βοηθήσουν την ένταξη των αιτούντων άσυλο από το στάδιο υποδοχής, ανεξαρτήτως εθνικότητας, για όσο βρίσκονται σε αναμονή της απόφασης σχετικά με το αίτημά τους. Πρόσβαση σε υπηρεσίες διερμηνείας, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, μαθήματα πολιτισμικού προσανατολισμού, εντατικά μαθήματα γλώσσας, καθώς και υποστήριξη για την απόκτηση των εγγράφων από τις αρμόδιες υπηρεσίες, προκειμένου οι αιτούντες άσυλο να έχουν πρόσβαση σε στέγαση, απασχόληση, εκπαίδευση και υγειονομική περίθαλψη αποτελούν βασικά μέτρα στήριξης. Δεδομένης της χρονοβόρας διαδικασίας εξέτασης των αιτημάτων ασύλου στην Ελλάδα, η μη λήψη αυτών των μέτρων έως ότου εξεταστούν τα αιτήματα, ωθεί τους ανθρώπους προς τον κοινωνικό αποκλεισμό και οδηγεί σε επιβάρυνση της ψυχικής τους υγείας.

Η θετική επίδραση της εργασίας στην κοινωνική ένταξη και την προσωπική ευημερία είναι αδιαμφισβήτητη και πολλές μελέτες έχουν δείξει ότι οι πρώιμες παρεμβάσεις σε σχέση με την ένταξη ωφελούν τόσο τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο, όσο και την κοινωνία υποδοχής.¹ Ταυτόχρονα, οι έρευνες αναγνωρίζουν τα επιπλέον εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι προσφύγισσες² κατά την πρόσβαση σε ενταξιακά προγράμματα αλλά και στην αγορά εργασίας.³ Τέλος, μέριμνα θα πρέπει να λαμβάνεται και για τους ανθρώπους που ενδέχεται να μην μπορέσουν ποτέ να ενταχθούν στην αγορά εργασίας λόγω ηλικίας, αναπηρίας ή ασθένειας.

Οι πρόσφατες προκλήσεις που αναδείχθηκαν με τις εξόδους αναγνωρισμένων προσφύγων από κρατικές δομές στέγασης και τη διακοπή παροχής οικονομικής βοήθειας, αποκάλυψαν με οδυνηρό τρόπο το κενό στην υποστήριξη που είχαν ανάγκη να λάβουν αυτοί οι άνθρωποι προκειμένου να αυτονομηθούν.⁴ Εκατοντάδες βρέθηκαν άστεγοι, χωρίς γλωσσικές δεξιότητες ή τα απαραίτητα έγγραφα και χωρίς να γνωρίζουν τι να κάνουν ή πού να απευθυνθούν.⁵ Η πανδημία του κορωνοϊού επιδείνωσε περαιτέρω τις ήδη υπάρχουσες δυσκολίες ένταξης των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο, ειδικά όσων δε συμμετείχαν στην επίσημη αγορά εργασίας και, ως εκ τούτου, αποκλείονταν από τα μέτρα εκτεταμένης κοινωνικής προστασίας για την αντιμετώπιση της πανδημίας στην Ελλάδα.

Σε αυτή την έκθεση, η IRC συνιστά η Ελλάδα να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία των εν εξελίξει διαπραγματεύσεων στο επόμενο Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ)⁶, ώστε να διαμορφώσει μια ρεαλιστική μακροπρόθεσμη στρατηγική ένταξης και ένα συνοδευτικό σχέδιο δράσης για αξιολόγηση της προόδου, μέσω μετρήσιμων δεικτών. Η έκθεση προτείνει επίσης αυτή η στρατηγική: να προβλέπει ενταξιακά μέτρα ξεκινώντας από το στάδιο της υποδοχής· να επικεντρώνεται στην άρση των διοικητικών εμποδίων για την απόκτηση των εγγράφων και την λήψη των υπηρεσιών που απαιτούνται για την πρόσβαση σε στέγαση, απασχόληση, εκπαίδευση και υγειονομική περίθαλψη· να περιλαμβάνει στοχευμένα μέτρα για προσφύγισσες και αιτούσες άσυλο και να παρέχει συνεχή και μακροπρόθεσμη υποστήριξη για την κοινωνικοοικονομική ένταξη.

Εισαγωγή

Η ένταξη των πάνω από 50.000 ανθρώπων που έχουν λάβει διεθνή προστασία από τον Ιανουάριο του 2015⁷ στην Ελλάδα, είναι ζωτικής σημασίας. Η ένταξή τους αποτελεί κλειδί για την επιβίωσή τους και την ικανότητά τους να ευημερούν, ενώ ταυτόχρονα συμβάλλει στην κοινωνική συνοχή. Η πρόσβαση των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο στην αγορά εργασίας αποτελεί βασικό παράγοντα για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής κοινωνικής τους ένταξης. Η εργασία μπορεί να βελτιώσει την αυτοεκτίμηση και την ψυχική υγεία, καθώς και να δημιουργήσει ζωτικές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και δίκτυα που μπορούν να ενισχύσουν την ένταξη.

Στην Ελλάδα, το δικαίωμα στην εργασία για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο είναι νομικά κατοχυρωμένο.⁸ Ωστόσο, αυτοί οι πληθυσμοί μειονεκτούν ως προς τις ευκαιρίες εισόδου τους στην αγορά εργασίας. Παρακλύονται κυρίως από την ανεπάρκεια δεξιοτήτων στην ελληνική γλώσσα, τις δυσκολίες απόκτησης των απαραίτητων εγγράφων και διασύνδεσης με τις υπηρεσίες που απαιτούνται για την πρόσβαση σε στέγασμα, απασχόληση, εκπαίδευση και υγειονομική περίθαλψη, αλλά και από τις διακρίσεις και την έλλειψη σύνδεσης με την αγορά εργασίας ή συναφή κοινωνικά δίκτυα. Πρόσθετα εμπόδια, όπως η δυσκολία να αναγνωριστούν οι κεκτημένες γνώσεις και δεξιότητές τους, αλλά και να αποκτήσουν νέα προσόντα στην Ελλάδα, συνδυάζονται με μια προοδευτική εξασθένηση των δεξιοτήτων τους λόγω παρατεταμένου εκτοπισμού και μακράς διαβίωσης σε δομές φιλοξενίας.

ΤΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΑΙΤΟΥΝΤΕΣ ΑΣΥΛΟ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΕΙΝΑΙ ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΑ, ΕΠΙΜΟΝΑ ΚΑΙ ΠΙΘΑΝΟΝ ΝΑ ΕΠΙΔΕΙΝΩΘΟΥΝ ΕΑΝ ΔΕΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΤΟΥΝ ΑΜΕΣΑ ΜΕ ΜΙΑ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΗ ΚΑΙ ΔΟΜΗΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.

Ο Μούσσα, από την Ακτή Ελεφαντοστού, πήρε μέρος στο ενταξιακό πρόγραμμα 'Rescuing Futures' που εκπονείται από την IRC και το Citi Foundation. Το όνειρό του είναι να ανοίξει εστιατόριο στην Ελλάδα. *Elena Heatherwick/IRC*

Έχοντας συχνά εξαντλήσει τα περιουσιακά τους στοιχεία για να φτάσουν στη χώρα, αντιμετωπίζουν επίσης το υψηλό εθνικό ποσοστό ανεργίας.

Η πανδημία κορωνοϊού επιδείνωσε περαιτέρω τις ήδη υφιστάμενες ευπάθειες που σχετίζονταν με τις επισφαλείς συνθήκες διαβίωσης και την περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες και πληροφόρηση. Τα δίκτυα κοινωνικής ασφάλισης συχνά δεν είναι διαθέσιμα στους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο που δεν ανήκουν επίσημα στην αγορά εργασίας, πολλοί από τους οποίους αποκλείστηκαν από τα εκτεταμένα μέτρα κοινωνικής προστασίας για την αντιμετώπιση της πανδημίας στην Ελλάδα.

Οι προσφύγισσες και οι αιτούσες άσυλο αντιμετωπίζουν επιπλέον προκλήσεις στην ένταξη και πρέπει να θεωρούνται ως μια ειδική ομάδα που απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή – οι δυνατότητες και οι ανάγκες τους πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε οποιαδήποτε στρατηγική επιδιώκει να βελτιώσει τα αποτελέσματα της ένταξης. Αποτελώντας το ένα τρίτο του συνόλου των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων στην Ελλάδα σήμερα, η κοινωνικο-οικονομική ένταξη των προσφυγισσών είναι ζωτικής σημασίας και θα πρέπει να καθιερωθεί ως προτεραιότητα σε όλες τις παρεμβάσεις.

Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι αιτούντες άσυλο και οι πρόσφυγες είναι εκτεταμένα, επίμονα και πιθανόν να επιδεινωθούν εάν δεν αντιμετωπιστούν άμεσα με μια μακροπρόθεσμη, σφαιρική και δομημένη προσέγγιση. Επομένως, η πρόσβαση σε υπηρεσίες ένταξης όπως η διερμηνεία, η ψυχοκοινωνική υποστήριξη, τα μαθήματα πολιτισμικού προσανατολισμού και ελληνικών σε αιτούντες άσυλο, ανεξαρτήτως εθνικότητας, θα πρέπει να ξεκινάει το συντομότερο δυνατό μετά την άφιξή τους. Αυτό είναι το κλειδί για να αποφευχθεί η προνοιακή εξάρτηση και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Η έγκαιρη πρόσβαση στην αγορά εργασίας για τους αιτούντες άσυλο θεωρείται καθοριστικός παράγοντας για την επιτυχημένη μακροπρόθεσμη ένταξη και, ολοένα και περισσότερο, χώρες όπως το Βέλγιο, η Δανία, η Φινλανδία, η Νορβηγία και η Σουηδία διασφαλίζουν την έγκαιρη πρόσβαση σε ειδικά μέτρα ένταξης.⁹

Στην Ελλάδα, παρά τις προσπάθειες ορισμένων δήμων, ΜΚΟ και πιο πρόσφατα του προγράμματος HELIOS για τους πρόσφυγες, το οποίο εκπονείται από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ) και εταίρους με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,¹⁰ η υποστήριξη της ένταξης έως σήμερα είναι κατακερματισμένη και ανεπαρκής. **Είναι σημαντικό η Ελλάδα να μεταβεί από τις ad hoc απαντήσεις, στην εφαρμογή μιας συνεκτικής και ολοκληρωμένης στρατηγικής σχετικά με την ένταξη, ώστε να παρέχει μακροπρόθεσμη στήριξη, ξεκινώντας από το στάδιο της υποδοχής και λαμβάνοντας υπόψη τις δυνατότητες και τις ανάγκες των προσφυγισσών και αιτουσών άσυλο.**

Η προγραμματική προσέγγιση της IRC για την ένταξη

Η IRC Hellas συνδιοργάνωσε το πρώτο Job Fair στην Αθήνα το 2019, φέρνοντας κοντά εργοδότες με πρόσφυγες και μετανάστες σε αναζήτηση εργασίας. *Generation 2.0 for Rights, Equality and Diversity*

Τα προγράμματα ένταξης της IRC σε διάφορες χώρες του κόσμου έχουν σχεδιαστεί για να διασφαλίζουν ότι οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο μπορούν να ευημερήσουν στις χώρες υποδοχής και να συνεισφέρουν στις τοπικές τους κοινότητες οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά. Η εξοικείωσή μας με χώρες που διαθέτουν πολύ διαφορετικές εμπειρίες μετανάστευσης βάσει της γεωγραφικής τους θέσης και των κοινωνικών, οικονομικών και ιστορικών πλαισίων, ενισχύει την ικανότητά μας να παρέχουμε υπηρεσίες ένταξης λαμβάνοντας υπόψη μια μεγάλη ποικιλία διαρθρωτικών παραγόντων. Στις ΗΠΑ, η IRC έχει πολυετή εμπειρία στην υποδοχή περισσότερων από 400.000 προσφύγων. Στην Ευρώπη, εφαρμόζουμε επί του παρόντος προγράμματα ένταξης, τόσο άμεσα όσο και μέσω εταιρών στη Γερμανία και την Ελλάδα, καθώς και μέσω ενός διευρυμένου δικτύου 16 επιπλέον χωρών μέσω του προγράμματος Ευρωπαϊκής Τεχνικής Βοήθειας Μετεγκατάστασης και Ένταξης (EURITA)¹¹. Από αυτή την εμπειρία γνωρίζουμε ότι, αν τους δωθούν οι κατάλληλες ευκαιρίες, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στις τοπικές οικονομίες ως καταναλωτές, εργαζόμενοι και ιδιοκτήτες επιχειρήσεων.

Στην Ελλάδα, τα προγράμματα της IRC με στόχο την ένταξη στην αγορά εργασίας, επικεντρώνονται σε παρεμβάσεις για τη στήριξη ευάλωτων ανθρώπων, προσφύγων, μετανάστων και Ελλήνων, με στόχο την οικονομική τους ανεξαρτησία και ευημερία. Από το 2017, άμεσα και σε συνεργασία με εταιρούς, η IRC έχει παράσχει υπηρεσίες απασχόλησης, αυτοαπασχόλησης και κατάρτισης σε περισσότερους από 2.100 ανθρώπους. Πάνω από 1.800 επωφελούμενοι έχουν λάβει υπηρεσίες, οι οποίες περιλαμβάνουν εξατομικευμένη συμβουλευτική σταδιοδρομίας, σεμινάρια ετοιμότητας για εργασία, εβδομαδιαία μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης στην ελληνική γλώσσα και ομαδικές συνεδρίες αναζήτησης εργασίας. Επιπλέον, μέσω αυτής της προσέγγισης, η ομάδα της IRC αναπτύσσει και διατηρεί σχέσεις με υποψήφιους εργοδότες που διευκολύνουν την τοποθέτηση των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα σε θέσεις εργασίας. Κατά μέσο όρο, το 18% των δικαιούχων συμβουλευτικής σταδιοδρομίας

βρίσκουν εργασία κατά τη διάρκεια του προγράμματός μας στους ακόλουθους τομείς: τουρισμό και εστίαση, ανθρωπιστικό τομέα, παραγωγή, διαχείριση εγκαταστάσεων και υπηρεσίες υποστήριξης νοικοκυριών. 7 στους 10 αναφέρουν ότι εργάζονται νόμιμα σε θέσεις πλήρους απασχόλησης, ενώ η πλειονότητα τους (59%) απαρτίζεται από αιτούντες άσυλο.¹²

Παράλληλα, έχουμε παράσχει εκπαίδευση στις βασικές αρχές της επιχειρηματικότητας σε πάνω από 380 νέους, ως προετοιμασία για την αυτο-απασχόληση. Μέσω διαγωνισμών επιχειρηματικών σχεδίων, η IRC προσφέρει επίσης καθοδήγηση και μικρές επιχορηγήσεις για την ανάπτυξη επιχειρηματικών ιδεών¹³.

Με βάση την ολιστική και μακρόχρονη εμπειρία μας σε προγράμματα ένταξης, προχωρούμε στις συστάσεις που παρατίθενται στην παρούσα έκθεση.

Το ελληνικό πλαίσιο

Η ένταξη είναι μια αμφίδρομη διαδικασία που απαιτεί σημαντικές προσπάθειες από τα ενδιαφερόμενα μέρη, τους νεο-αφιχθέντες και την κοινωνία υποδοχής. Για μεγάλο χρονικό διάστημα, η Ελλάδα θεωρούνταν χώρα διέλευσης και οι πρόσφυγες που έφταναν σκόπευαν να μεταβούν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ως εκ τούτου, δεν θεωρούσαν κατ' ανάγκη την εκμάθηση ελληνικών ή την εύρεση εργασίας ως προτεραιότητα. Συγχρόνως, το ελληνικό κράτος βρέθηκε να αντιμετωπίζει μια ανθρωπιστική κρίση, όπου προτεραιότητα ήταν κυρίως οι συνθήκες υποδοχής και η εξέταση αιτημάτων ασύλου παρά τα ζητήματα ένταξης. Έκτοτε, έχει γίνει προφανές ότι χιλιάδες άνθρωποι που ήρθαν, θα παραμείνουν στην Ελλάδα και πρέπει να υποστηριχθούν ώστε να γίνουν αυτοδύναμοι και να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία.

Παρ' όλα αυτά, οι υπηρεσίες ένταξης παραμένουν σποραδικές, ειδικά στα νησιά υποδοχής, με πολύ λίγες, κυρίως εθελοντικές πρωτοβουλίες για μαθήματα ελληνικών και μη τυπική εκπαίδευση. Στην ηπειρωτική χώρα, η κατάσταση είναι ελαφρώς καλύτερη, με ορισμένους δήμους, ΜΚΟ και τοπικές οργανώσεις να παρέχουν μαθήματα γλώσσας και άτυπης επαγγελματικής κατάρτισης στις δομές φιλοξενίας προσφύγων, καθώς και σε Κέντρα Ένταξης Μεταναστών (ΚΕΜ), όπως και το πρόγραμμα HELIOS που υλοποιείται από τον ΔΟΜ.

HELIOS

Το δεύτερο εξάμηνο του 2019, ο ΔΟΜ ξεκίνησε να υλοποιεί το HELIOS, το πρώτο μεγάλης κλίμακας πρόγραμμα ένταξης στην Ελλάδα, που στοχεύει στην «προώθηση της ένταξης των επωφελομένων της διεθνούς προστασίας στην ελληνική κοινωνία, οι οποίοι διαμένουν σε προσωρινές δομές φιλοξενίας»¹⁴. Το HELIOS αποτελεί μια ιδιαίτερα ευπρόσδεκτη πρωτοβουλία, χρηματοδοτούμενη από τη Γενική Διεύθυνση Μετανάστευσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG HOME). Περιλαμβάνει την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας, τον πολιτιστικό προσανατολισμό, την ετοιμότητα για εργασία κι άλλες δεξιότητες, καθώς και τη στήριξη στέγασης και απασχόλησης. Ωστόσο, η έλλειψη επαρκών πληροφοριών, τα αυστηρά κριτήρια εγγραφής¹⁵ και ο αποκλεισμός των εν δυνάμει ωφελομένων από τις εθνικές υπηρεσίες (πχ ΑΜΚΑ και ΑΦΜ) είχαν ως αποτέλεσμα την εγγραφή μικρού αριθμού ατόμων μέχρι σήμερα, ενώ ακόμη λιγότεροι άνθρωποι μπορούν να επωφεληθούν από το πλήρες φάσμα του προγράμματος. Κατά το πρώτο έτος λειτουργίας του προγράμματος, έχει εγγραφεί περίπου το ένα τρίτο των επιλέξιμων προσφύγων (13.633 από 31.679), ενώ λιγότερο από το ένα τρίτο των εγγεγραμμένων (3.800 άτομα – 1.563 νοικοκυριά) έχει λάβει την επιδότηση ενοικίου που προβλέπεται.¹⁶

Το πρόγραμμα HELIOS παρέχει υπηρεσίες ένταξης σε αναγνωρισμένους πρόσφυγες για έξι μήνες, χρόνος ο οποίος, για τους περισσότερους συμμετέχοντες, δεν είναι αρκετός για να επιτύχουν την κοινωνικοοικονομική τους ένταξη, δεδομένου ότι οι περισσότεροι βρίσκονται στην Ελλάδα χρόνια, πιθανότατα εκτός εργασίας, εν αναμονή της απόφασης σχετικά με την αίτηση ασύλου τους. Ταυτόχρονα, η πρόσβαση στο HELIOS περιορίζεται μόνο σε αναγνωρισμένους πρόσφυγες. Αυτοί οι περιορισμοί ενισχύουν την πιθανότητα οι συμμετέχοντες να μην είναι έτοιμοι να εισέλθουν στην αγορά εργασίας όταν «αποφοιτούν» από το πρόγραμμα HELIOS. **Επομένως, ένα παρόμοιο πρόγραμμα ένταξης θα πρέπει να είναι διαθέσιμο για τους αιτούντες άσυλο, έτσι ώστε οι νεο-αφιχθέντες να μην χάνουν τα κίνητρα και τις δεξιότητές τους κατά τη διάρκεια των μακροχρόνιων διαδικασιών ασύλου.** Παρά τις σημαντικές ελλείψεις στο σύστημα υποδοχής, για ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού που αιτείται άσυλο στην Ελλάδα, οι άμεσες ανάγκες στέγασης και σίτισης καλύπτονται από το κράτος μέσω της χρηματοδότησης από την ΕΕ. Ως αποτέλεσμα, οι εν δυνάμει δικαιούχοι προσφυγικού

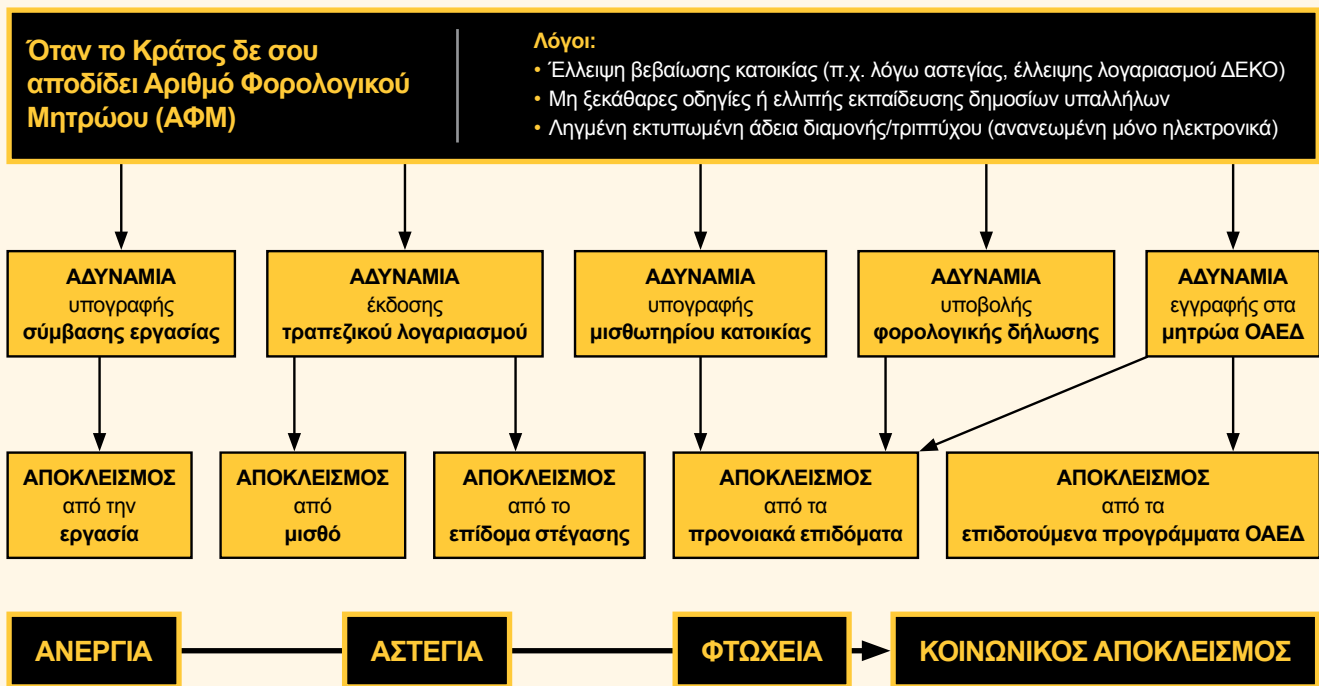
καθεστώτος, έχουν θεωρητικά στη διάθεσή τους περισσότερο χρόνο για να μάθουν ελληνικά και τον πολιτισμό μας, έτσι ώστε να είναι πιο κοντά στην αυτονομία τη στιγμή που θα αποκτήσουν καθεστώς πρόσφυγα και η βοήθεια που τους παρέχεται θα διακοπεί.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΕΜΠΟΔΙΑ

Για να αποκτήσει κανείς μια θέση εργασίας, να μισθώσει ένα διαμέρισμα ή ακόμη και να λάβει επιδότηση ενοικίου μέσω του προγράμματος HELIOS, πρέπει να διαθέτει αριθμό μητρώου κοινωνικής ασφάλισης (ΠΑΑΥΠΑ/ΑΜΚΑ), αριθμό φορολογικού μητρώου (ΑΦΜ) και τραπεζικό λογαριασμό. Δυστυχώς, υπάρχουν πολλά εμπόδια στην απόκτηση των παραπάνω, κυρίως επειδή είναι απαραίτητη η προσκόμιση βεβαίωσης κατοικίας -που σε κάποιες περιπτώσεις αποδεικνύεται μόνο από λογαριασμό ΔΕΚΟ- αλλά και επειδή υπάρχει κενό στην πληροφόρηση όσον αφορά την αναγκαιότητά τους ή τη διαδικασία απόκτησής τους¹⁷. Πρόσφυγες που ζουν σε δομές φιλοξενίας, καταλήψεις ή φιλοξενούνται από φίλους και συγγενείς, δεν μπορούν να προσκομίσουν την απαιτούμενη βεβαίωση κατοικίας, ενώ ορισμένοι δημόσιοι υπάλληλοι σε κάποιες ΔΟΥ έχουν δείξει απροθυμία να εκδώσουν ΑΦΜ σε πρόσφυγες, παρά το γεγονός ότι τον δικαιούνται¹⁸. Ενδεικτικά, ακόμη και στα διαμερίσματα ESTIA της Ύπατης Αρμοστείας, όπου 22.076 αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες λαμβάνουν την υποστήριξη κοινωνικών λειτουργιών, μόνο το 56% των διαμενόντων κατέχουν ΑΦΜ και μόλις το 5% διαθέτουν τραπεζικό λογαριασμό¹⁹, είτε λόγω έλλειψης βεβαίωσης κατοικίας, είτε λόγω έλλειψης πληροφόρησης των αρμόδιων υπαλλήλων σε ορισμένες τράπεζες και ΔΟΥ. Αυτή η κατάσταση έχει εξελιχθεί σε φαύλο κύκλο που εμποδίζει τους πρόσφυγες στην άσκηση των δικαιωμάτων τους και στην χρήση των διαθέσιμων υπηρεσιών (διάγραμμα σελ. 5). **Επομένως, είναι σημαντικό η Πολιτεία να πλαισιώνει κατάλληλα τους αιτούντες άσυλο και τους πρόσφυγες ώστε να γνωρίζουν τόσο την αναγκαιότητα, όσο και τη διαδικασία απόκτησης των εγγράφων που απαιτούνται για την πρόσβαση σε διαμονή, απασχόληση, εκπαίδευση και υγειονομική περίθαλψη το συντομότερο δυνατό μετά την άφιξή τους, καθώς και να εξαλείψει τα εμπόδια που συναντούν κατά την πρόσβαση τους σε δημόσιες υπηρεσίες.**

ΠΑΝΩ ΑΠΟ 50.000 ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΧΟΥΝ ΛΑΒΕΙ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟ ΤΟΥ 2015 ΚΑΙ ΑΚΟΜΗ 50.000 ΥΠΟΛΟΓΙΖΕΤΑΙ ΟΤΙ ΘΑ ΛΑΒΟΥΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ.

Ο δρόμος προς τον κοινωνικό αποκλεισμό

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Η πρόσφατη νομοθεσία (Ν. 4674/2020 της 11.3.2020) μείωσε τον χρόνο που κάποιος δικαιούται να παραμένει στο σύστημα υποδοχής και να λαμβάνει οικονομική βοήθεια, από έξι μήνες σε ένα μήνα μετά την χορήγηση του προσφυγικού καθεστώτος. Στα τέλη Μαΐου 2020, περίπου 10.000 αναγνωρισμένοι πρόσφυγες κλήθηκαν να εγκαταλείψουν κρατικές δομές φιλοξενίας και η οικονομική βοήθεια που λάμβαναν, διακόπηκε²⁰. Μετά από πίεση των ΜΚΟ, συμπεριλαμβανομένης της IRC²¹, Διεθνών Οργανισμών και Δήμων, δεν πραγματοποιήθηκαν εξώσεις. Ωστόσο, εκατοντάδες πρόσφυγες που αποχώρησαν οικειοθελώς από τις δομές κατέληξαν να περιφέρονται στις πλατείες της Αθήνας²², καθώς δεν διέθεταν στέγη, πληροφόρηση, γλωσσικές δεξιότητες ή εργασία. **Ο περιορισμός του χρόνου υποστήριξης μετά την αναγνώριση, καθιστά ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη στήριξης των των αιτούντων άσυλο μέσω της πληροφόρησης και της πρόσβασης σε εθνικές υπηρεσίες, μαθημάτων ελληνικών και πολιτισμικού προσανατολισμού, το συντομότερο δυνατό μετά την άφιξή τους. Η προσδοκία ότι οι άνθρωποι θα επιτύχουν αυτονομία μέσα σε μόλις ένα μήνα και μην έχοντας λάβει προηγουμένως καμία υποστήριξη, δεν είναι ρεαλιστική και καταδικάζει τους πρόσφυγες σε κοινωνικό αποκλεισμό.**

Σύμφωνα με την Υπηρεσία Ασύλου, πάνω από 50.000 άνθρωποι έχουν λάβει διεθνή ή επικουρική προστασία από τον Ιανουάριο του 2015 ενώ εκκρεμούν 97.023 αιτήσεις ασύλου²³. Με ποσοστό αναγνώρισης άνω του 55% το 2019, αυτό σημαίνει ότι τουλάχιστον ακόμη 50.000 αιτούντες άσυλο, θα αναγνωριστούν ως πρόσφυγες και θα εγκατασταθούν στην Ελλάδα. **Είναι σημαντικό να παρασχεθεί στους ανθρώπους αυτούς η υποστήριξη που χρειάζονται, το συντομότερο δυνατό, και καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου που απαιτείται για την εξέταση της αίτησης ασύλου τους, βάσει ενός σχεδίου προσαρμοσμένου στις ανάγκες της κοινωνικοοικονομικής τους ένταξης.**

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗΣ

Η Ελληνική Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη (ΕΣΕ)²⁴, η οποία δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο του 2019, έχει αποτελέσει ένα κρίσιμο βήμα για τον καθορισμό των στόχων της Ελλάδας για την επίτευξή τους. Αναγνωρίζοντας τη σημασία της υποστήριξης στη διαδικασία ένταξης, όχι μόνο των προσφύγων, αλλά και των αιτούντων άσυλο, η ΕΣΕ ορθά υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση, ο επαγγελματικός προσανατολισμός, η κατάρτιση και η προσαρμογή σε νέες επαγγελματικές συνθήκες και απαιτήσεις πρέπει να ξεκινούν από το στάδιο υποδοχής. Δυστυχώς, μέχρι στιγμής, η ΕΣΕ δεν έχει αξιοποιηθεί επαρκώς και οι προσπάθειες ένταξης είναι κατακεραματισμένες. **Είναι ζωτικής σημασίας για την ελληνική πολιτεία να μεταβεί από τις ad hoc αντιδράσεις στην εφαρμογή μιας συνεκτικής και ολοκληρωμένης στρατηγικής για την ένταξη, και ενός σχεδίου δράσης για την επίτευξη αυτού του στόχου.**

Στο πλαίσιο του νέου Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου 2021-2027 της ΕΕ, τα κράτη-μέλη πρέπει να καταρτίσουν ένα Σχέδιο Δράσης ή μια Στρατηγική για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών. Αυτό προσφέρει μια εξαιρετική ευκαιρία για την Ελλάδα να ενημερώσει και να παρουσιάσει μια συνεκτική και ρεαλιστική εθνική στρατηγική για την ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων, ξεκινώντας από το στάδιο υποδοχής. Η στρατηγική αυτή δεν θα πρέπει να θεωρηθεί μια τυπική διαδικασία «πλήρωσης κριτηρίων» για την πρόσβαση σε κονδύλια της ΕΕ αλλά μια πραγματική ευκαιρία για θετικές μεταρρυθμίσεις²⁵. **Επιπλέον, για να είναι η ΕΣΕ ένα βιώσιμο και μετρήσιμο πλαίσιο, απαιτείται ένα σχέδιο δράσης προσανατολισμένο στην επίτευξη αποτελεσμάτων, ταυτόχρονα με τον σχεδιασμό δράσεων.**

Κοινωνικά οφέλη των έγκαιρων παρεμβάσεων

Σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ²⁶, στους αιτούντες άσυλο οι οποίοι περιμένουν την απόφαση σχετικά με την αίτησή τους, πρέπει να παρέχονται τα βασικά είδη πρώτης ανάγκης που εξασφαλίζουν το κατάλληλο βιοτικό επίπεδο. Η Ελλάδα, όπως και κάθε χώρα της ΕΕ, πρέπει να διασφαλίζει ότι οι αιτούντες άσυλο έχουν πρόσβαση σε στέγαση, τροφή και ρουχισμό, καθώς και σε υγειονομική περίθαλψη, εκπαίδευση για τους ανηλίκους και πρόσβαση στην εργασία. Οι διαδικασίες ασύλου στην Ελλάδα είναι πολύ χρονοβόρες καθώς η απόφαση για ένα αίτημα ασύλου μπορεί να καθυστερήσει χρόνια. Αυτό σημαίνει ότι το Κράτος φέρει την ευθύνη για την υποστήριξη χιλιάδων ανθρώπων, για μεγάλα χρονικά διαστήματα, με όλες τις παραπάνω κοινωνικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένου του οικονομικού βοηθήματος σε μηνιαία βάση, εφόσον οι αιτούντες άσυλο είναι άνεργοι. Επί του παρόντος, 96.700 αιτούντες άσυλο²⁷ λαμβάνουν μηνιαία οικονομική βοήθεια μέσω κονδυλίων της ΕΕ. Επομένως, η ενίσχυση και η παροχή εφοδίων στους αιτούντες άσυλο, ανεξαρτήτως εθνικότητας, προκειμένου να διευκολυνθεί εν τέλει η πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας, έχει ιδιαίτερη αξία από οικονομικής άποψης, τόσο για το ελληνικό κράτος όσο και για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τα οφέλη, ακόμη και από την προσωρινή ενεργή συμμετοχή των αιτούντων άσυλο στην κοινωνία υποδοχής, συμπεριλαμβανομένης της αγοράς εργασίας, είναι πολλαπλά. Ακόμη και στην περίπτωση που απορριφθούν οι αιτήσεις ασύλου κάποιων, η στήριξη για την ένταξή τους είναι πολύτιμη σε κοινωνικό επίπεδο. Άμεσες παρεμβάσεις που στοχεύουν στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί η κοινωνία υποδοχής, στην εκμάθηση μιας νέας γλώσσας ή στην απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων, έχουν αλυσιδωτές συνέπειες, ενώ μπορούν επίσης να εξοικονομήσουν δημόσιες δαπάνες για την υγειονομική περίθαλψη. Πράγματι, έχει αποδειχθεί ότι οι περιοριστικές πολιτικές ένταξης συνδέονται με πτωχά αποτελέσματα στην υγεία των μεταναστών σε χώρες υψηλού εισοδήματος.²⁸

“Τα μεγαλύτερα εμπόδια ήταν να βρω σπίτι και δουλειά. Είναι δύσκολη η ένταξη. Λόγω της γλώσσας. Δεν είναι εύκολα τα ελληνικά. Μιλώ αγγλικά αλλά και πάλι έχω πρόβλημα να επικοινωνήσω”

Σαλά, 30 χρονών, πρόσφυγας από το Ιράκ που πήρε μέρος στο πρόγραμμα ‘Rescuing Futures’ της IRC και του Citi Foundation.

Martha Roussou/IRC

Ομοίως, δεν πρέπει να παραβλέπονται οι αρνητικές επιπτώσεις της προνοιακής εξάρτησης, του κοινωνικού αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης κατά τη διάρκεια αυτής της αρχικής περιόδου.²⁹ Ο κοινωνικός αποκλεισμός, όπου άτομα ή ομάδες δεν είναι σε θέση να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία ως αποτέλεσμα της ανεργίας, των χαμηλών επιπέδων δεξιοτήτων, της κακής υγείας ή άλλων παραγόντων, μπορεί να έχει μακροπρόθεσμες συνέπειες στην ευημερία, την ασφάλεια, την προστασία και την οικονομική βιωσιμότητα των κοινωνιών³⁰. Η αδράνεια συνδέεται με το ρίσκο μιας «χαμένης γενιάς» πληθυσμών κοινωνικά αποκλεισμένων, και μιας περαιτέρω αύξησης του αντι-μεταναστευτικού αισθήματος.

Σε κάθε περίπτωση, τα δημογραφικά στοιχεία των αφίξεων και τα ποσοστά αναγνώρισης στην Ελλάδα καταδεικνύουν την πιθανότητα ότι περισσότεροι από τους μισούς αιτούντες άσυλο τελικά θα δικαιούνται να υπαχθούν στο καθεστώς πρόσφυγα και να ζήσουν στη χώρα μας: περισσότεροι από τους μισούς αιτούντες άσυλο που έφθασαν στην Ελλάδα από το 2015, προέρχονται από ευάλωτα κράτη, όπως η Συρία (25%), το Αφγανιστάν (19,8%) και το Ιράκ (9,9%) με ποσοστά αναγνώρισης σε πρώτο βαθμό (χωρίς δηλαδή να υπολογίζονται οι αποφάσεις των προσφυγών) στο 98,5%, 69,1% και 68% αντίστοιχα.³¹ Το συνολικό ποσοστό αναγνώρισης σε πρώτο βαθμό το 2019 ήταν 55,9%.³² Τέλος, καθώς οι κρίσεις, ιδίως σε αυτές τις χώρες προέλευσης, παρατείνονται περαιτέρω, η πιθανότητα όχι μόνο της αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα, αλλά και της μακροχρόνιας παραμονής τους, αυξάνεται ακόμα περισσότερο.

Η ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ, ΟΠΟΥ ΑΤΟΜΑ Η ΟΜΑΔΕΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΘΕΣΗ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΠΛΗΡΩΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΩΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ, ΤΩΝ ΧΑΜΗΛΩΝ ΕΠΙΠΕΔΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ, ΤΗΣ ΚΑΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ Η ΑΛΛΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ, ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΧΕΙ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΗΜΕΡΙΑ, ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ, ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΩΝ.

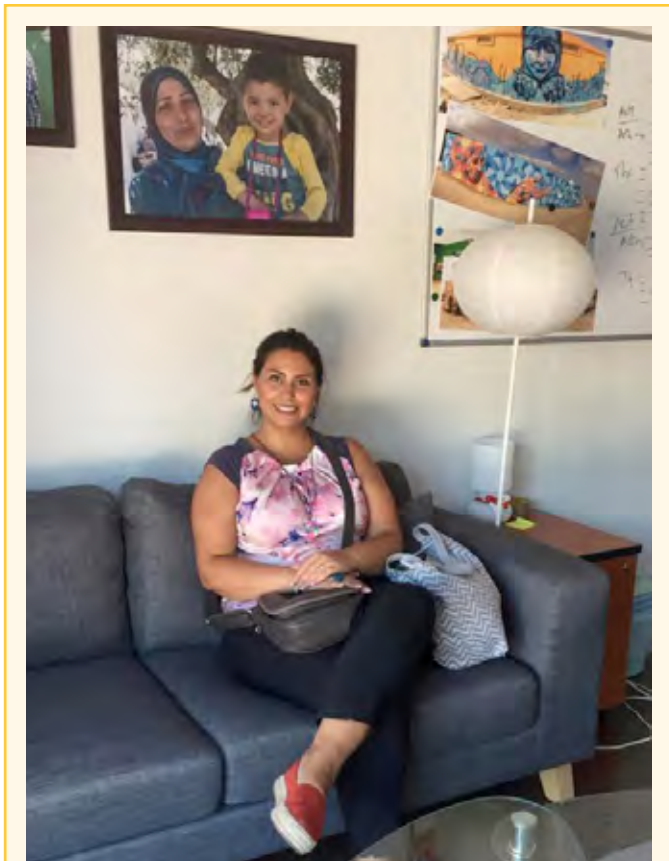
Ατομικά οφέλη των έγκαιρων παρεμβάσεων

Η έρευνα δείχνει ότι η έγκαιρη παρέμβαση είναι κρίσιμη για την επιτυχία των πολιτικών ένταξης σε μακροπρόθεσμη βάση³³. Η έγκαιρη παρέμβαση είναι ιδιαίτερα επιθυμητή όταν οι διαδικασίες ασύλου, όπως στην περίπτωση της Ελλάδας, είναι μακροχρόνιες, καθώς η αδράνεια έχει σαφώς αποθαρρυντική επίδραση για πολλούς νεο-αφιχθέντες που επιθυμούν να ενταχθούν στην κατάρτιση και την εργασία.

Η παροχή υπηρεσιών υποστήριξης, όπως η κατάρτιση σε πρώιμο στάδιο, μπορεί να αποτρέψει την «εξασθένιση» των κερτημένων επαγγελματικών δεξιοτήτων, οι οποίες χάνονται ή καθίστανται πεπερασμένες εξαιτίας της αδράνειας, και εμποδίζουν την επανένταξη των ανέργων προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην αγορά εργασίας. Πράγματι, στην Ελλάδα, μέχρι να βγει η απόφαση στα αιτήματα ασύλου, -συνήθως χρόνια μετά την άφιξη-, έχει χαθεί πολύτιμος χρόνος και η ικανότητα προσαρμογής των προσφύγων σε μια νέα ζωή και εργασία μπορεί να έχει απεμποληθεί οριστικά.

Ομοίως, δεν πρέπει να παραβλέπουμε τα οφέλη που έχει η εργασία και η ενεργή συμμετοχή στην ψυχική υγεία. Μια έκθεση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας προσδιόρισε την ανεργία ως «έναν από τους κύριους παράγοντες που σχετίζονται με τα πτωχά αποτελέσματα στην ψυχική υγεία για τους πρόσφυγες³⁴, ο οποίος μπορεί αναμφισβήτητα να οδηγήσει σε κατάθλιψη και αποδυνάμωση».

Οι αιτούντες άσυλο και οι πρόσφυγες συχνά βρίσκονται σε δύσκολη κατάσταση κατά την άφιξή τους, έχοντας να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες μεγάλων και επικίνδυνων ταξιδιών, πολύπλοκες υγειονομικές ανάγκες, χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης³⁵ και δεξιότητες που ατροφούν λόγω παρατεταμένης εκτόπισης και τραύματος³⁶. Ως εκ τούτου, είναι ιδιαίτερα σημαντική η ψυχοκοινωνική υποστήριξη για την ένταξη στην αγορά εργασίας και η μέριμνα για τις ατομικές ανάγκες. Παρότι η εργασία είναι συνήθως ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για την κοινωνική και οικονομική ένταξη, μπορεί να μην είναι εξίσου εφικτή για όλους³⁷. Οι ανθρωποκεντρικές προσεγγίσεις και αυτές που βασίζονται στις ατομικές δυνατότητες, μπορούν να στηρίξουν ανθρώπους με μεγαλύτερη ευαλωτότητα, ώστε να πορευτούν και να συμμετέχουν στις νέες κοινωνίες τους. Η συμμετοχή σε μαθήματα ελληνικών και πολιτισμικού προσανατολισμού, καθώς και η επαγγελματική κατάρτιση, το συντομότερο δυνατόν μετά την άφιξή τους, είναι ευεργετικά στοιχεία από μόνα τους. Η πρόσβαση στα προνοιακά επιδόματα μπορεί να είναι σωτήρια για κάποιους, επομένως απαιτείται επένδυση στην παροχή εκπαιδευμένων διερμηνέων για να γεφυρωθεί το αρχικό γλωσσικό κενό, στην πληροφόρηση ως προς τα δικαιώματα, τα απαραίτητα έγγραφα και τις διαθέσιμες υπηρεσίες, καθώς και στην άρση των εμποδίων για την πρόσβαση στις εθνικές υπηρεσίες.

“Το να είσαι πρόσφυγας από μόνο του προκαλεί κατάθλιψη, καθώς εγκαταλείψαμε τα σπίτια μας. Όταν εργάζομαι, έχω καλή διάθεση. Αισθάνομαι καλύτερα.”

Νεγκίν, 32 ετών, πρόσφυγας από το Ιράν, δικαιούχος του προγράμματος “Rescuing Futures” της ΔΕΔ.

Amadeus Canals/IRC

Η ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ, ΟΠΩΣ Η ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΕ ΠΡΩΙΜΟ ΣΤΑΔΙΟ, ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΑΠΟΤΡΕΨΕΙ ΤΗΝ «ΕΞΑΣΘΕΝΙΣΗ» ΤΩΝ ΚΕΚΤΗΜΕΝΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ, ΟΙ ΟΠΟΙΕΣ ΧΑΝΟΝΤΑΙ Η ΚΑΘΙΣΤΑΝΤΑΙ ΠΕΠΕΡΑΣΜΕΝΕΣ ΕΞΑΙΤΙΑΣ ΤΗΣ ΑΔΡΑΝΕΙΑΣ, ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΝΕΡΓΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Μέριμνα για τις δυνατότητες και τις ανάγκες των προσφυγισσών

Η διαδικασία κοινωνικο-οικονομικής ένταξης είναι ακόμη πιο περίπλοκη για τις γυναίκες, οι οποίες συχνά αναλαμβάνουν οικογενειακές υποχρεώσεις και επιφορτίζονται με την ανατροφή παιδιών, ενώ έχουν αυξημένες πιθανότητες να έχουν βιώσει έμφυλη βία ή μπορεί να στερούνται πρότερης εργασιακής εμπειρίας ή εξοικείωσης με τον τοπικό πολιτισμό και το εργασιακό περιβάλλον. Μια πρόσφατη έκθεση της IRC³⁸ έδειξε ότι οι προσφύγισες είναι λιγότερο πιθανό να προσληφθούν με αμειβόμενη εργασία σε σύγκριση με τις γυναίκες της χώρας υποδοχής, αντιμετωπίζοντας προκλήσεις και εμπόδια τόσο ως προσφύγισες, όσο και ως γυναίκες.

Πρόσφατα στοιχεία του ΟΟΣΑ δείχνουν ότι οι προσφύγισες χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να εδραιωθούν στην αγορά εργασίας σε σύγκριση με τους άνδρες πρόσφυγες³⁹. Επίσης, τα χαμηλότερα επίπεδα δεξιοτήτων στη γλώσσα της χώρας υποδοχής σε σχέση με τους άνδρες, κατά τα πρώτα δύο έως τρία έτη μετά την άφιξη, σχετίζονται με το γεγονός ότι συχνά συμμετέχουν λιγότερο σε προγράμματα ένταξης σε σχέση με τους άνδρες, τόσο από άποψη γλωσσικής κατάρτισης όσο και από άποψη ενίσχυσης της ενεργής συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας⁴⁰.

Η έγκαιρη ένταξη στην αγορά εργασίας έχει πολλαπλά οφέλη, ιδίως για τις προσφύγισες, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής ενδυνάμωσης, της προαγωγής της ισότητας των φύλων και της κοινωνικής ένταξης⁴¹. Με τις γυναίκες να αποτελούν το ένα τρίτο του συνόλου των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα από το 2013 -συνολικά περίπου 100.000 γυναίκες-⁴², η σημασία της στήριξής τους κατά την πορεία της ένταξης, καθίσταται σαφής. Από την εμπειρία μας στην Ελλάδα διαφαίνεται πως πολλές γυναίκες, αδυνατούν να έχουν πρόσβαση στην απασχόληση ή στην επαγγελματική κατάρτιση, εξαιτίας της ευθύνης και για την φροντίδα μικρών παιδιών. Για τις μόνες μητέρες, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μακροχρόνιο αποκλεισμό και ενισχύει την ευαλωτότητά τους. Παρόλο που οι Ελληνίδες αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα, οι προσφύγισες και αιτούσες άσυλο έχουν μειωμένα κοινωνικά και οικογενειακά δίκτυα, μειωμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες φροντίδας παιδιών ή /και χαμηλότερο εισόδημα για να αντιμετωπίσουν αυτά τα προβλήματα.

Η ΕΓΚΑΙΡΗ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΧΕΙ ΠΟΛΛΑΠΛΑ ΟΦΕΛΗ, ΙΔΙΩΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΣΣΕΣ... ΜΕ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΝΑ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΤΟ ΕΝΑ ΤΡΙΤΟ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΣΥΛΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 2013 -ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΠΕΡΙΠΟΥ 100.000 ΓΥΝΑΙΚΕΣ-, Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ, ΚΑΘΙΣΤΑΤΑΙ ΣΑΦΗΣ.

Τα μαθήματα γλώσσας και πολιτισμικού προσανατολισμού που προσφέρουν έναν ασφαλή χώρο για τα παιδιά αποτελούν μια σημαντική μέθοδο αντιμετώπισης των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων, όσον αφορά την πρόσβαση τους στην αγορά εργασίας. Ομοίως, μαθήματα εκμάθησης γλώσσας για σκοπούς επιβίωσης, τα οποία εστιάζουν στην προφορική χρήση της γλώσσας και η κατάρτιση σε βασικές ψηφιακές δεξιότητες θα μπορούσαν να βοηθήσουν τις γυναίκες που δεν έχουν την ικανότητα ή τις δεξιότητες αλφαριθμητισμού για να παρακολουθήσουν τα μαθήματα που επικεντρώνονται στην απόκτηση μιας πιστοποίησης.

Πολλές χώρες του ΟΟΣΑ, με μακρά ιστορία επιτυχούς ένταξης μεταναστών στην αγορά εργασίας, όπως ο Καναδάς, η Γερμανία και η Σουηδία, έχουν ανακοινώσει ή εφαρμόσει ειδικά μέτρα για τις προσφύγισες, τα οποία περιλαμβάνουν την ειδική γλωσσική εκπαίδευση, προγράμματα δεύτερης ευκαιρίας και δραστηριότητες outreach⁴³. Είναι σημαντικό η Ελλάδα να ακολουθήσει αυτό το παράδειγμα και να επενδύσει σε στοχευμένες δραστηριότητες ένταξης των προσφυγισσών και των αιτουσών άσυλο, όσο το δυνατόν γρηγορότερα μετά την άφιξή τους.

“«Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας είναι το κύριο πρόβλημα ένταξης. Χωρίς τη γλώσσα δεν μπορώ να επικοινωνήσω με ανθρώπους και δεν μπορώ να εντοπίσω ευκαιρίες εργασίας. Άρχισα να μαθαίνω ελληνικά πριν από ένα χρόνο, μετά από δύο χρόνια στην Ελλάδα. Είναι μια δύσκολη γλώσσα”

Φαρίμπα, 31 ετών, πρόσφυγας από το Αφγανιστάν που έλαβε μέρος στο ενταξιακό πρόγραμμα 'Rescuing Futures' της IRC και του Citi Foundation.

Elena Heatherwick/IRC

Συμπέρασμα και συστάσεις

Όπως υποδεικνύουν τα στοιχεία, η IRC θεωρεί ότι τα προγράμματα ένταξη των προσφύγων θα πρέπει να αρχίζουν το συντομότερο δυνατόν μετά την άφιξή τους. Αυτό προϋποθέτει την παροχή βασικών υπηρεσιών όπως διερμηνεία, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, μαθήματα πολιτισμικού προσανατολισμού, εντατικά μαθήματα ελληνικών, καθώς και υποστήριξη για την απόκτηση των απαιτούμενων εγγράφων που θα εξασφαλίζουν πρόσβαση σε στέγαση, απασχόληση, εκπαίδευση και υγειονομική περίθαλψη των αιτούντων άσυλο, ενώ περιμένουν την απόφαση σχετικά με την αίτησή τους. Δεδομένης της χρονοβόρας διαδικασίας χορήγησης ασύλου, η αναμονή μέχρι τον καθορισμό καθεστώτος για την πρόσβαση σε υπηρεσίες ένταξης, μπορεί να οδηγήσει αυτούς τους ανθρώπους σε μια πορεία προς τον κοινωνικό αποκλεισμό, κάτι που δύσκολα ανατρέπεται εκ των υστέρων.

Παρότι όλοι οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο αντιμετωπίζουν μια σειρά προβλημάτων που σχετίζονται με την έλλειψη καθοδήγησης και την δυσκολία προσαρμογής στις νέες τους κοινότητες, οι προσφύγισες και οι αιτούσες άσυλο αντιμετωπίζουν πρόσθετα εμπόδια. Στα συγκεκριμένα εμπόδια περιλαμβάνονται η πιθανή απουσία στήριξης για την φροντίδα παιδιών, η έμφυλη βία, η μειονεκτική τους θέση στους τομείς της εκπαίδευσης και των ψηφιακών δεξιοτήτων πριν από την άφιξη, καθώς και η έλλειψη προϋπηρεσίας. Ως εκ τούτου, απαιτούνται στοχευμένα μέτρα προκειμένου να αναδειχθούν τα δυνατά και να ενισχυθούν τα αδύναμα σημεία τους.

Παρότι η εργασία είναι συνήθως ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για την κοινωνική και οικονομική ένταξη, μπορεί να μην είναι εξίσου εφικτή για όλους. Οι ανθρωποκεντρικές προσεγγίσεις και αυτές που βασίζονται στις ατομικές δυνατότητες, μπορούν να στηρίξουν ανθρώπους με μεγαλύτερη ευαλωτότητα, ώστε να πορευτούν και να συμμετέχουν στις νέες κοινωνίες τους. Η συμμετοχή σε μαθήματα ελληνικών και πολιτισμικού προσανατολισμού, καθώς και η επαγγελματική κατάρτιση, το συντομότερο δυνατόν μετά την άφιξή τους, είναι ευεργετικά στοιχεία από μόνα τους. Η πρόσβαση στα προνοιακά επιδόματα μπορεί να είναι σωτήρια για κάποιους, επομένως απαιτείται επένδυση στην παροχή εκπαιδευμένων διερμηνέων για να γεφυρωθεί το αρχικό γλωσσικό κενό, στην πληροφόρηση ως προς τα δικαιώματα, τα απαραίτητα έγγραφα και τις διαθέσιμες υπηρεσίες, καθώς και στην άρση των εμποδίων για την πρόσβαση στις εθνικές υπηρεσίες.

Η IRC προτείνει στην ελληνική κυβέρνηση να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία των εν εξελίξει διαπραγματεύσεων στο επόμενο Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να ανανεώσει και να αρχίσει να εφαρμόζει την εθνική της στρατηγική ένταξης μεγάλης κλίμακας μέσα στο 2020. Αυτή η στρατηγική θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- Ένα σχέδιο δράσης με συγκεκριμένους στόχους και δείκτες για τη μέτρηση της επιτυχίας της εθνικής στρατηγικής, καθώς και ετήσιες εκθέσεις προόδου·
- Ειδικά προγράμματα για την ένταξη στο στάδιο της υποδοχής, όπως παροχή διερμηνείας, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, μαθήματα ελληνικών και πολιτισμικού προσανατολισμού σε όλους τους αιτούντες άσυλο, ανεξαρτήτως εθνικότητας, το συντομότερο δυνατό μετά την άφιξη·
- Μέτρα για την αποτελεσματική ένταξη των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων σε εθνικές υπηρεσίες, όπως η παροχή αριθμού μητρώου κοινωνικής ασφάλισης, αριθμού φορολογικού μητρώου και η έκδοση τραπεζικού λογαριασμού, που με τη σειρά τους θα τους επιτρέψει να έχουν πρόσβαση σε όλα τα νόμιμα δικαιώματά τους: εργασία, ασφαλή στέγαση, υγειονομική περίθαλψη, ευκαιρίες εκπαίδευσης, υποστήριξη ένταξης και πρόσβαση σε επιδόματα·
- Στοχευμένα μέτρα που εξυπηρετούν τις δυνατότητες και τις ανάγκες των προσφυγισσών και των αιτουσών άσυλο, όπως παροχές για τη φροντίδα των παιδιών κατά τη διάρκεια μαθημάτων και ειδικά σχεδιασμένα μαθήματα γλώσσας, συμπεριλαμβανομένων μαθημάτων ψηφιακών δεξιοτήτων·
- Ψυχοκοινωνική υποστήριξη που λαμβάνει υπόψη τις ατομικές ανάγκες και στηρίζει τους πρόσφυγες που δεν μπορούν να εργαστούν λόγω ηλικίας, ασθένειας ή αναπηρίας· και
- Συνεχή και μακροπρόθεσμη υποστήριξη για την κοινωνικοοικονομική ένταξη για όσο διάστημα χρειαστεί, ανάλογα με τις ατομικές ανάγκες.

References

- Labour Market Integration of Refugees, EP Report, 2016
- Unlocking refugee women's potential, IRC & Georgetown Institute for Women, Peace and Security, 2019
- Triply disadvantaged? The Integration of Female Refugees, OECD, 2018
- <https://www.kathimerini.gr/1090686/article/epikairothta/ellada/elaiwnas-paraxwrhsh-ektashs-gia-th-nea-domh>
- <https://www.kathimerini.gr/1087772/article/epikairothta/ellada/viktoria-h-plateia-twn-antiparadesewn-gia-toys-prosfyges>
- <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/the-eu-budget/negotiating-the-long-term-eu-budget/>
- Στατιστικά στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου, Φεβρουάριος 2020
- Σύμφωνα με το Νόμο 4636/2019, οι αιτούντες άσυλο έχουν το δικαίωμα να εργαστούν για έξι μήνες μετά την υποβολή της αίτησης ασύλου.
- Public Employment Services initiatives around skills, competencies and qualifications of refugees and asylum seekers, European Commission, 2017
- <https://greece.iom.int/en/hellenic-integration-support-beneficiaries-international-protection-helios>
- <https://www.ritaresources.org/eurita/>
- <https://eu.rescue.org/hellas-gr>
- <https://www.rescue-uk.org/Citi>
- <https://greece.iom.int/en/hellenic-integration-support-beneficiaries-international-protection-helios>
- HELIOS project regulations handbook
- HELIOS factsheet 16/07/2019-07/08/2020
- <https://rsaegean.org/en/recognised-but-unprotected-the-situation-of-refugees-in-victoria-square/>
- https://www.huffingtonpost.gr/entry/prosfyges-asylo-perimenei-meta-astegoi-plateia-vitorias-nomimoi_gr_5f3828cac5b6959911e532a1
- Greece ESTIA Population Breakdown update, 24 August 2020
- <https://www.unhcr.org/news/briefing/2020/6/5ed603924/greece-must-ensure-safety-net-integration-opportunities-refugees-unhcr.html>
- <https://www.solidaritynow.org/exits/>
- <https://www.kathimerini.gr/1087166/article/epikairothta/politikh/to-programma-hlios-h-moria-kai-h-plateia>
- Greek Asylum Service data, 29 February 2020
- National Strategy on Integration, 2019
- <https://www.solidaritynow.org/en/recommendations/>
- Reception Conditions Directive 2013/33/EU
- UNHCR Greece factsheet, April 2020
- Effects of non-health-targeted policies on migrants health, the Lancet, 2019
- Forging a common path, International Rescue Committee 2018
- Beyond Work: Reducing Social Isolation of Refugee Women and Other Marginalized Newcomers, Migration Policy Institute, January 2020
- Greek Asylum Service statistical data, February 2020
- Στο ίδιο
- Labour Market Integration of Refugees, EP Report, 2016
- OECD: International Migration Outlook 2018
- Public health aspects of mental health among migrants and refugees: a review of the evidence on mental health care for refugees, asylum seekers and irregular migrants in the WHO European Region, WHO, 2016
- Skleparis, Dimitris, "Refugee Integration in Mainland Greece: Prospects and Challenges", 2017.
- Beyond Work: Reducing Social Isolation of Refugee Women and Other Marginalized Newcomers, Migration Policy Institute, January 2020
- Unlocking refugee women's potential, IRC & Georgetown Institute for Women, Peace and Security, 2019
- Three times disadvantaged? The integration of female refugees, OECD, 2018
- Integration of migrant women, EC, 2018
- Getting Back on Track: A Renewed and Improved EU Action Plan on Integration, IRC, October 2019
- Greek Asylum Service statistical data, February 2020
- Triple disadvantage? The integration of refugee women, OECD, 2018

Acknowledgements:

Σύνταξη: Μάρθα Ρούσσου
martha.roussou@rescue.org

Επιμέλεια κειμένου: Φανή Βασιλοπούλου

Είμαι ευγνώμων στους συναδέλφους της IRC Victor Beaume, Andreas Bloom, Amadeus Canals, Genevieve Caston, Lena Donner, Δήμητρα Καλογεροπούλου, Ισαβέλλα Λογοθέτη και Αναστασία Σκιαρίδη για την πολύτιμη υποστήριξή τους. Ιδιαίτερες ευχαριστίες σε όλους τους συναδέλφους από ΜΚΟ, διεθνείς οργανισμούς και κρατικές υπηρεσίες για τη συνεισφορά του χρόνου τους και της εμπειρογνομosύνης τους, καθώς και τους επωφελούμενους προγραμμάτων της IRC στην Ελλάδα, οι οποίοι συμφώνησαν να μοιραστούν τις απόψεις και τις εμπειρίες τους για αυτήν την έκθεση.

Εξώφυλλο: Η Φαρίμπα πήρε μέρος στο ενταξιακό πρόγραμμα "Rescuing Futures" της IRC και του Citi Foundation. Έχει πλέον ανοίξει δική της επιχείρηση. *Elena Heatherwick/IRC*

Brussels

Square de Meeûs 5-6
1000 Brussels
Belgium

New York

122 East 42nd Street
New York
NY 10168-1289
USA

Amman

Al-Shmeisani Wadi Saqra Street
Building No.11
PO Box 850689
Amman
Jordan

Bangkok

888/210–212 Mahatun
Plaza Building, 2nd Floor
Ploenchit Road
Lumpini, Pathumwan
Bangkok 10330
Thailand

IRC Hellas

<https://eu.rescue.org/hellas-gr> | Email: IRCHellas.info@rescue.org

Berlin

Wallstraße 15A
10179 Berlin
Germany

Bonn

Friedrichstraße 57
53111 Bonn
Germany

Geneva

7, rue J.-A Gautier
CH-1201
Geneva
Switzerland

London

100 Wood St, Barbican,
London EC2V 7AN
United Kingdom

Nairobi

Galana Plaza, 4th Floor
Galana Road, Kilimani
Nairobi
Kenya

Stockholm

The Park
Magnus Ladulåsgatan 3
118 65 Stockholm
Sweden

Washington, D.C.

1730 M Street, NW
Suite 505
Washington, DC 20036
USA

GET INVOLVED
SPREAD THE WORD
VOLUNTEER
DONATE